

Ks. Marek CHMIELEWSKI*

JAN PAWEŁ II – PAPIEŻ ŚWIĘTOŚCI**

Streszczenie: Spośród wielu tytułów Jan Paweł II w pełni zasługuje na miano „Papieża Świętości” ze względu na rekordową liczbę beatyfikacji i kanonizacji, których dokonał, oraz oryginalną doktrynę świętości. Pragnął wprowadzić w życie soborowe nauczanie o powszechnym powołaniu chrześcijan do świętości.

W jego teologii świętości akcent pada na Tróję Świętą jako źródło wszelkiej świętości. Ponadto omawia on przejawy, wzory i środki prowadzące do świętości, a tym samym specyficzną „pedagogię świętości”.

Doktryna świętości Jana Pawła II jest ściśle związana z jego stylem życia, co potwierdziły Kościół jego beatyfikacją (1 maja 2011 roku) i kanonizacją (27 kwietnia 2014 roku). Uwzględniając jego nauczanie, życie i troskę o chrześcijański kształt Europy, uzasadnione jest oczekiwanie, że wkrótce zostanie ogłoszony Doktorem Kościoła i Patronem Europy.

Słowa kluczowe: Jan Paweł II, świętość, święci, beatyfikacja, kanonizacja.

Wśród wielu tytułów, Jan Paweł II w pełni zasługuje na to, aby nazywać go „Papieżem świętości”, albo „Promotorem świętości”¹. Są po temu przynajmniej trzy dwie zasadnicze racje: rekordowa liczba beatyfikacji i kanonizacji, jakich

* Ks. prof. dr hab. Marek CHMIELEWSKI, prezbiter diecezji radomskiej (wyśw. w 1983) i kanonik gremialny Kapituły Ostrobramskiej w Skarżysku-Kamiennej. Od 1988 roku wykładowca teologii duchowości na KUL i WSD Radom; profesor wizytujący Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie (Litwa). Założyciel i prezes (2021-2025) Polskiego Stowarzyszenia Teologów Duchowości; w latach 2021-2025 wiceprezes, a obecnie członek Zarządu Polskiego Towarzystwa Mariologicznego; członek Papieskiej Międzynarodowej Akademii Maryjnej (PAMI) w Rzymie; konsultor Komisji Duszpasterskiej, Komisji Maryjnej i Komisji Nauki Wiary KEP. Autor około 40 książek i około 350 artykułów naukowych z zakresu duchowości. ORCID 0000-0001-7566-5072; Więcej zob.: www.marekchmielewski.eu

** Jest to zmieniona wersja artykułu pt. *John Paul II – the pope of holiness*, „Forum Teologiczne” (Olsztyn) 22(2021), s. 157-170.

¹ Por. W. Bar, *Jan Paweł II jako promotor świętości*, „Studia Prawnicze KUL” 2017, nr 4, s. 19-36.

dokonał w trakcie swego długiego pontyfikatu, oraz oryginalna doktryna na temat świętości.

1. Jan Paweł II promotorem świętości

W ciągu swojego pontyfikatu Jan Paweł II beatyfikował i kanonizował więcej osób niż ktokolwiek z jego poprzedników na stolicy Piotrowej. Poza nielicznymi wyjątkami osobiście przewodniczył 51 obrzędom kanonizacji, w czasie których ogłosił 482 osoby świętymi, i przeprowadził 147 beatyfikacji, ogłaszając błogosławionymi 1338 osób (w tym 1031 męczenników i 307 wyznawców). W 4 przypadkach wydał dekrety potwierdzające istniejący już kult². W liczbie wyniesionych do chwały ołtarzy jest duże grono Polaków lub osób związanych z Polską: 9 świętych³ i 154 błogosławionych⁴.

Wiele z tych obrzędów odbyło się przy okazji podróży apostolskich do poszczególnych krajów. Tak było między innymi w Polsce. Podczas drugiej wizyty w Ojczyźnie, święty papież beatyfikował m. Urszulę Ledóchowską (20 czerwca 1983 roku w Poznaniu), brata Alberta Chmielowskiego i o. Rafała Kalinowskiego (20 czerwca 1988 roku w Krakowie). W ramach kolejnej wizyty beatyfikował w Tarnowie 10 czerwca 1987 roku Karolinę Kózkównę, a cztery dni później w Warszawie – bp. Michała Kozala. Czwartą wizytą w Polsce w części czerwcowej zaowocowała beatyfikacją bp. Józefa Sebastiana Pelczara (2 czerwca 1991 roku w Rzeszowie), s. Bolesławy Lament (5 czerwca 1991 roku w Białymstoku)

² Por. S. Karczewski, *Jan Paweł II. Encyklopedia Pontyfikatu 1978-2005*, Radom 2005, s. 445-446, 491.

³ Są to: Maksymilian Maria Kolbe (1894-1941) – beatyfikowany 17 października 1971 roku w Rzymie i tam kanonizowany 10 października 1982 roku; Albert Chmielowski (1845-1916) – beatyfikowany 22 czerwca 1983 roku w Krakowie i kanonizowany 12 listopada 1989 roku w Rzymie; Rafał Kalinowski (1835-1907) – beatyfikowany 22 czerwca 1983 roku w Krakowie i kanonizowany 17 listopada 1991 roku w Rzymie; Jadwiga, Królowa Polski (1374-1399) – zatwierdzenie kultu 31 maja 1979 roku, kanonizowana 8 czerwca 1997 roku w Krakowie; Jan z Dukli (1414-1484) – zatwierdzenie kultu „od niepamiętnych czasów” 21 stycznia 1733 roku, kanonizowany 10 czerwca 1997 roku w Krośnie; Kinga (1224-1292) – zatwierdzenie kultu „od niepamiętnych czasów” 11 czerwca 1690 roku, kanonizowana 16 czerwca 1999 roku w Starym Sączu; Faustyna Kowalska (1905-1938) – beatyfikowana 18 kwietnia 1993 roku w Rzymie i tam kanonizowana 30 kwietnia 2000 roku; Józef Pelczar (1842-1924) – beatyfikowany 2 czerwca 1991 roku w Rzeszowie i kanonizowany 18 maja 2003 roku w Rzymie; Urszula Ledóchowska (1865-1939) – beatyfikowana 20 czerwca 1983 roku w Poznaniu i kanonizowana 18 maja 2003 roku w Rzymie.

⁴ Dla porównania warto przypomnieć, że od 1588 roku, kiedy utworzono Kongregację Obrzędów, zajmującą się sprawą beatyfikacji i kanonizacji, do chwili wyboru Jana Pawła II, świętymi zostało ogłoszonych tylko 4 Polaków: Jacek Odrowąż (kanonizowany 17 kwietnia 1594 roku), Stanisław Kostka (kanonizowany 31 grudnia 1726 roku), Jan z Kęt (kanonizowany 16 lipca 1767 roku) oraz Andrzej Bobola (kanonizowany 17 kwietnia 1938 roku). W tym samym okresie papieże beatyfikowali 63 Polaków. W większości było to potwierdzenie istniejącego już kultu.

i o. Rafała Chylińskiego (9 czerwca 1991 roku w Warszawie), w części zaś sierpniowej z okazji VI Światowych Dni Młodzieży beatyfikacją Anieli Salawy (13 sierpnia 1991 roku w Krakowie). Dnia 5 czerwca 1997 roku, po raz kolejny pielgrzymując po Ojczyźnie, św. Jan Paweł II w Zakopanem wyniósł na ołtarze m. Bernardynę Marię Jabłońską i m. Marię Karłowską. Kilka dni później – 8 czerwca 1997 roku w Krakowie dokonał kanonizacji bł. Królowej Jadwigi i bł. Jana z Dukli (10 czerwca 1997 roku w Krośnie). Przybywając do Ojczyzny dwa lata później, beatyfikował 7 czerwca 1999 roku w Toruniu ks. Stefana Wincentego Frelichowskiego, a s. Reginę Protman i Edmunda Bojanowskiego oraz 108 męczenników II wojny światowej – 13 czerwca 1999 roku w Warszawie. Także kanonizował bł. Kingę (16 czerwca 1999 roku w Starym Sączu). Ostatnia wizyta świętego papieża w Ojczyźnie była okazją do beatyfikacji ks. Jana Balickiego, o. Jana Beyzyma, bp. Zygmunta Szczęsnego Felińskiego i s. Sancji Szymkowiak (18 sierpnia 2002 roku w Krakowie). Warto nadmienić, że przybywając z wizytą apostołską na Ukrainę, papież we Lwowie beatyfikował bp. Józefa Bilczewskiego i ks. Zygmunta Gorazdowskiego (26 czerwca 2001 roku), a w Kijowie 28 członków Kościoła Grekokatolickiego (28 czerwca 2001 roku)⁵.

Wśród osób wyniesionych do chwały ołtarzy jest wielu tych, którzy żyli w naszych czasach lub których osobiście spotkał Jan Paweł II. Są to: papież Jan XXIII (beatyfikowany 3 września 2000 roku), o. Pio z Pietrelciny, którego Jan Paweł II beatyfikował 2 maja 1999 roku, a następnie kanonizował 16 czerwca 2002 roku, Josemaría Escrivá de Balaguer, beatyfikowany przez papieża 17 maja 1992 roku i kanonizowany 6 października 2002 roku, pierwsza w historii Kościoła para małżeńska: Luigi i Maria Beltrame Quattrocchi, beatyfikowani 21 października 2001 roku, Matka Teresa z Kalkuty (beatyfikowana 19 października 2003 roku), Joanna Beretta Molla, którą Jan Paweł II beatyfikował 24 kwietnia 1994 roku i kanonizował 10 lat później 16 maja 2004 roku.

Wynosząc do chwały ołtarzy ludzi nam współczesnych, papież chciał pokazać, że święci nie tylko należą do zamierchłej historii, ale są wśród nas i żyją w tych samych uwarunkowaniach społecznych, co my. Tę czasoprzestrzenną bliskość świętych Jan Paweł II ukazywał, wynosząc do chwały ołtarzy nie tylko duchownych i osoby konsekrowane, ale także wielu świeckich, nie wyłączając małżonków, jak również ludzi bardzo młodych. W przemówieniach towarzyszących obrzędom kanonizacji lub beatyfikacji z zasady podkreślał aktualność wzorów życia, jakie pozostawiły te postaci⁶.

Czym kierował się Jan Paweł II, promując świętość w Kościele? Odpowiedzi należy szukać w jego tekstach. Między innymi w książce pt. *Przekroczyć próg*

⁵ Por. K. Mizgalski, *Polacy beatyfikowani i kanonizowani przez Jana Pawła II*, Łódź 1995, passim.

⁶ Por. W. Oleszek, *Przepowiadanie o świętych na podstawie homilii beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych Jana Pawła II wygłoszonych w latach 1979-2001*, Lublin 2002.

nadziei, gdzie stwierdza, że prawdziwą siłą „Kościoła na Wschodzie i Zachodzie poprzez wszystkie epoki są i pozostaną zawsze święci, to znaczy ci, którzy uczynili prawdę Chrystusa swoją własną prawdą, którzy poszli tą drogą, którą jest On sam, którzy żyli życiem, jakie z Niego płynie w Duchu Świętym. A tych świętych Kościołowi wciąż nie brak na Wschodzie i na Zachodzie”⁷. Z kolei w liście do kapłanów na Wielki Czwartek 2001 roku napisał: „Nie jest przypadkiem, że w minionych latach starałem się rozwinąć na większą skalę praktykę publicznego uznawania świętości we wszystkich środowiskach, w których się ujawniła, aby można było ukazać wszystkim chrześcijanom różnorakie wzorce świętości oraz by wszyscy pamiętali, że są osobiście do niej powołani” (nr 15).

Natomiast w adhortacji *Pastores gregis* raz jeszcze wyjaśnił swoje zaangażowanie na rzecz promocji świętości, która „jest darem łaski Bożej i objawieniem prymatu Boga w życiu Kościoła”. Przyznał, że realizuje program Soboru Watykańskiego II, który w konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* przypomniał o powszechnym obowiązku dążenia do świętości (LG 39). We wspomnianej adhortacji napisał zatem: „Program ten pragnąłem zaproponować całemu Kościołowi na początku trzeciego tysiąclecia jako priorytet duszpasterski i owoc wielkiego Jubileuszu Wcielenia. Świętość bowiem jest dziś w dalszym ciągu znakiem czasów, dowodem prawdy chrześcijaństwa jaśniejącej w jego najlepszych przedstawicielach, zarówno w tych, którzy w wielkiej liczbie zostali wyniesieni na ołtarze, jak i tych zdecydowanie jeszcze liczniejszych, którzy w ukryciu użyźnili i użyźniają dzieje ludzkości pokorną i radosną świętością codzienności. Również w naszych czasach nie brakuje bowiem cennego świadectwa różnych form świętości, osobistej i wspólnotowej, które są dla wszystkich, także dla nowych pokoleń, znakiem nadziei” (PG 41).

Z przytoczonych słów wyłaniają się więc trzy racje, dla których Jan Paweł II tak często i wiele osób, reprezentujących różne stany życia i będące w różnym wieku, wynosił do chwały ołtarzy. Jest to: ukazanie świętości Kościoła, przypomnienie o powszechnym powołaniu do świętości oraz uwiarygodnienie chrześcijaństwa.

2. Papiaska teologia świętości

Jan Paweł II w swoim nauczaniu tak często podejmował zagadnienie świętości, że można powiedzieć, iż jest to jego ulubiony temat, który najmocniej wybrzmiał w przepowiadaniu z okazji Jubileuszowego Roku 2000⁸.

⁷ Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei. Jan Paweł II odpowiada na pytania Vittoria Messori*, Lublin 1994, s. 135.

⁸ Por. J. Radkiewicz, *Świętość w nauczaniu Jana Pawła II*, w: *Teologia osoby w perspektywie świętości*, red. J. Radkiewicz, Szczecin 2017, s. 99-116.

W liście apostolskim *Tertio millennio adveniente*, zapowiadając obchody Jubileuszu Roku 2000, postulował, aby „rozbudzić w każdym wierzącym prawdziwą tęsknotę za świętością, mocne pragnienie nawrócenia i osobistej odnowy w klimacie coraz żarliwszej modlitwy i solidarności z bliźnimi, zwłaszcza z tymi najbardziej potrzebującymi” (TMA 42). Z kolei w liście *Novo millennio ineunte*, w którym wytyczył kierunki życia i działalności Kościoła na trzecie tysiąclecie, w centrum programu duszpasterskiego postawił właśnie dążenie do świętości, pisząc, że „perspektywą, w którą winna być wpisana cała działalność duszpasterska, jest perspektywa świętości”. Nieco dalej stwierdził, że „prowadzenie do świętości pozostaje szczególnie pilnym zadaniem duszpasterskim” (NMI 30)⁹.

W nauczaniu Jana Pawła II pojęcie „świętość” funkcjonuje w podwójnym znaczeniu: ontycznym i moralno-duchowym. W sensie istotowym (ontycznym), świętość to sam Bóg, jedynie święty, który na skutek dzieła zbawczego Chrystusa, działając w człowieku przez Kościół mocą Ducha Świętego, uświęca go i czyni uczestnikiem swego życia i świętości. Natomiast świętość w sensie moralno-duchowym, to – jak czytamy w liście *Novo millennio ineunte* – „«wysoka miara» zwyczajnego życia chrześcijańskiego” (NMI 31).

a) Przenajświętsza Trójca źródłem świętości

Prezentując rozumienie świętości w jej wymiarze ontycznym, Jan Paweł II stwierdza, że Bóg Trójosobowy jest pełnią życia i świętości (por. DeV 7) i to On wzywa każdego do udziału w swoim Życiu. Między innymi w encyklice *Veritatis splendor* (nr 11-13. 91-92. 104. 107) i przy wielu innych okazjach często podkreślał, że Trójca Przenajświętsza jest nieskończoną świętością i źródłem świętości¹⁰. Natomiast odzwierciedleniem tej świętości wewnątrztrynitarniej jest Chrystus działający w mocy Ducha Świętego (por. DeV 48). Papież podkreśla, że „szczytem świętości pozostaje Chrystus Ukrzyżowany, w swym największym darze dla Ojca i dla braci w Duchu Świętym” (PG 13), dlatego wzorowanie się na Nim i uczestnictwo w Jego cierpieniach (por. 1 P 4, 15) staje się dla wszystkich wspaniałą drogą świętości¹¹. W Nim objawia się świętość Bożego miłosierdzia (por. DiM 13). Chrystus, mówiąc o sobie, że jest Drogą, Prawdą i Życiem (J 14, 6), przedstawia się jako „jedyna droga, która prowadzi do świętości” (EiAm 31; por. SD 15). Dając zaś siebie w Eucharystii, sprawia, że staje się ona Najświętszym Sakramentem

⁹ Por. I. Werbiński, *Obraz świętości odczytany w „Novo millennio ineunte”*, „Teologia i Człowiek” 2003, nr 1, s. 175-189; W. Seremak, *Listy apostolskie „Tertio millennio adveniente” i „Novo millennio ineunte” jako szczególnie wyraz zaangażowania się Jana Pawła II w promocję świętości*, „Roczniki Teologiczne” 45(2008), z. 5, s. 81-99.

¹⁰ Por. J. Machniak, *Wizja duchowości chrześcijańskiej, czyli świętości, w nauczaniu Jana Pawła II*, „Duchowość w Polsce” 19-20(2017-2018), s. 150-155.

¹¹ Por. A. M. Sicari, *Powołanie ludzkiej osoby i jej droga do świętości*, w: *Osoba we wspólnocie. Kościół Chrystusowy* (Kolekcja „Communio”, 16), red. L. Balter, Poznań 2004, s. 153-167.

i „niewyczerpanym źródłem świętości” (EdE 10; por. VS 107). Pod prostotą znaków sakramentalnych kryje bowiem w sobie „niezmierzoną głębię świętości Boga” (EdE 48). Kościół sprawując Eucharystię, znajduje w niej „źródło życia i świętości” (RH 7; por. LK 1985, 8), z tej racji „każdy krok ku świętości, każde działanie podjęte dla realizacji misji Kościoła [...] winny czerpać potrzebną siłę z tajemnicy eucharystycznej i ku niej się kierować jako do szczytu” (EdE 60; por. EiO 40).

Szczególną rolę w uświęceniu Kościoła i poszczególnych jego członków odgrywa Trzecia Osoba Boska, którą papież nazywa „Duchem Świętości” (por. DeV 24; RM 8; VS 108; EiAf 62). Życ w Chrystusie, oznacza więc „przyoblec” dzięki Duchowi Świętemu „człowieka nowego, stworzonego według Boga, w sprawiedliwości i prawdziwej świętości” (Ef 4, 24; por. EiO 36). Cała ekonomia zbawienia dokonana przez Chrystusa realizuje się dzięki wrażliwości na ukryte działanie Ducha Świętego, „który jest bezpośrednim sprawcą wszelkiej świętości” (SA 31). To On „budzi w sercu głębokie pragnienie świętości” (DeV 65) i jest źródłem oraz „nauczycielem wszelkiej świętości” (SA 31), a więc tym, który „zamienia wewnętrzny nieurodzaj dusz w urodzajne pola łaski i świętości. To, «co jest odporne – nakłania»; to, co jest «ozieble – rozgrzewa», to co «zbląkane – sprowadza» na drogi zbawienia” (DeV 67). On stale „ożywia Kościół i pociąga go na drogę świętości i miłości” (LK 1981, 1), ubogacając rozmaitymi charyzmatami (por. ChL 24).

b) Świętość w sensie moralno-duchowym

Świętość w sensie moralno-duchowym polega na doskonałym wypełnianiu przykazania miłości (por. ChL 55), o czym Jan Paweł II wielokrotnie przypominał, pisząc, że powołanie do świętości oznacza „doskonałość w miłości” (ChL 16; por. PDV 72). W innym zaś miejscu podkreślał, że „sercem świętości jest miłość, która prowadzi do poświęcenia życia za innych (por. J 15, 13)” (EiAm 30). Dzięki miłości, która jest „twórczą mocą w człowieku”, mamy „przystęp do owej pełni życia i świętości, jaka jest z Boga” (DiM 7)¹².

Na podkreślenie zasługuje uwaga papieża, że o świętości życia chrześcijańskiego można mówić jedynie w Kościele. Ona bowiem jest tą „rzeczywistością, która lepiej niż cokolwiek innego wyraża tajemnicę Kościoła” (NMI 7). W kontekście kapłańskiej świętości nasz autor podkreśla, że „świętość chrześcijanina bierze początek ze świętości Kościoła, wyraża ją i jednocześnie wzbogaca” (PDV 31). Mimo iż Kościół ma strukturę hierarchiczną, to jednak całkowicie jest ona podporządkowana świętości jego członków (por. MD 27), która pozwala „w pełni wyrazić i zrealizować potrójne i zarazem jedyne *munus propheticum, sacerdotale et regale*” (VS 107), to znaczy samą istotę posłannictwa ludu Bożego. Bez świę-

¹² Por. S. Augustynowicz, „*Perfectio caritatis*” jako droga do świętości w ujęciu Jana Pawła II, „Świdnickie Studia Teologiczne” 5(2008), nr 5, s. 151-166.

tości niemożliwa byłaby jakakolwiek ewangelizacja i działalność misyjna (por. VS 108. 110; EiO 38), gdyż są one zakorzenione w osobistym zjednoczeniu z Chrystusem. Słusznie więc zauważa papież, że „skuteczność działania na polu misyjnym Kościoła zależy od świętości życia każdego chrześcijanina” (RMs 77). Świętość wraz z nawróceniem oraz publicznymi i prywatnymi modlitwami o jedność chrześcijan stanowi „duszę całego ruchu ekumenicznego” (UUS 21). „Wspólne świadectwo świętości, wyraz wierności jednemu Panu, kryje w sobie potencjał ekumeniczny niezwykle bogaty w łaskę” (UUS 48). Odnośnie do tego papież uczy o „ekumenizmie świętości” (por. NMI 48; EiE 31)¹³.

Za Soborem Watykańskim II nasz Autor często przypomina o powszechności powołania do świętości. Znamienne, że najczęściej miejsca tej kwestii poświęcił w adhortacji *Christifideles laici*. Jak zaznaczył, nie jest to zwykły nakaz moralny, lecz „niezbywalny wymóg tajemnicy Kościoła”. Jest on bowiem Mistycznym Ciałem, którego „członki mają udział w świętości Głowy, którą jest Chrystus”. Poza tym w Kościele mieszka i działa ten sam Duch Uświęciciel, „który uświęcił ludzką naturę Jezusa w dziewiczym łonie Maryi (por. Łk 1, 35)”. On stale przekazuje Kościołowi „świętość Syna Bożego, który stał się człowiekiem” (ChL 16). Skoro chrzest włącza we wspólnotę Kościoła, wobec tego powołanie do świętości wyraza z tego sakramentu, odnawia się zaś w innych, zwłaszcza w Eucharystii. „Chrzest jest prawdziwym włączeniem w świętość Boga poprzez wszczępienie w Chrystusa i napełnienie Duchem Świętym” (NMI 31)¹⁴.

c) *Świętość stanów życia w Kościele*

Troska Jana Pawła II o świętość członków Kościoła ujawnia się szczególnie w tym, czego uczył odnośnie do kapłanów. Mimo iż „kapłaństwo urzędowe samo z siebie nie oznacza wyższego stopnia świętości w stosunku do powszechnego kapłaństwa wiernych” (PDV 17), to jednak za soborowym dekretem o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis* (nr 12), papież przypominał o ich „szczególnym powołaniu do świętości” (PDV 82). Wynika ono z przyjętego sakramentu kapłaństwa, gdyż „powołanie kapłańskie jest zasadniczo wezwaniem do świętości w tej formie, która wypływa z sakramentu kapłaństwa” (PDV 27). W tym kontekście Jan Paweł II daje definicję kapłańskiej świętości. Jest ona „zażyłością z Bogiem, jest naśladowaniem Chrystusa ubogiego, czystego i pokornego; jest bezgranicznym umiłowaniem ludzi i oddaniem się ich prawdziwemu dobru; jest miłością Kościoła, który jest święty” (PDV 33). Kapłańska świętość najpełniej wyraża się w miłości pasterskiej, a ponadto ma zasadniczy i niezbywalny wymiar

¹³ Por. T. Chlebowski, *Ekumenizm duchowy w nauczaniu papieża Jana Pawła II*, Lublin 2006, s. 108-122.

¹⁴ Por. W. Wołyniec, *Powołanie do świętości według Jana Pawła II*, w: *Ku cywilizacji miłości*, red. W. Wenz, Wrocław 2006, s. 56-70.

kościelny, to znaczy jest „udziałem w świętości samego Kościoła” (PDV 31; por. LK 2004, 6).

Wysokie wymagania, jeśli chodzi o świętość, nasz autor stawia biskupom, co widać szczególnie w posynodalnej adhortacji apostolskiej *Pastores gregis*. Już na samym początku stwierdza, że świętość życia biskupa jest tym ideałem, na którym Kościół opiera swoje nadzieje (nr 1). Osobista, subiektywna świętość biskupa ma odzwierciedlać obiektywną świętość Kościoła, w którym uobecnia on Chrystusa Dobrego Pasterza. Świętość biskupa, „jest to zawsze świętość przeżywana z ludem i dla ludu, w komunii, która staje się bodźcem i wzajemnym budowaniem się w miłości” (PG 12). Biskup ma osiągać świętość w swoim życiu, „w kontekście zewnętrznych i wewnętrznych trudności”, a więc pomimo „słabości własnych i innych, nieprzewidzianych zdarzeń życia codziennego, problemów osobistych i instytucjonalnych” (PG 23). Papież uznaje za ścisły obowiązek każdego biskupa żyć duchowością chrystocentryczną i eklezjalną, a przy tym „kroczyć niezamordowanie na drodze do świętości” (por. PG 24)¹⁵.

Do tej „wysokiej miary życia chrześcijańskiego” Jan Paweł II w sposób szczególny wzywa osoby konsekrowane, gdyż – jak pisze w adhortacji *Ecclesia in Africa* – „w Kościele jako Rodzinie Bożej życie konsekrowane odgrywa szczególną rolę”, przede wszystkim dlatego, że „przypomina wszystkim o powołaniu do świętości, ale jest też świadectwem życia braterskiego we wspólnocie” (nr 94). Ma ono doniosłe znaczenie dla życia Kościoła i dla jego misji ewangelizacyjnej. Dążenie do świętości ze strony osób konsekrowanych „jest dziś szczególnie potrzebne także dlatego, że należy popierać i umacniać w każdym chrześcijaninie pragnienie doskonałości”, a tym samym „rozbudzić w każdym wierzącym prawdziwą tęsknotę za świętością” (VC 39). Chrześcijanie pogrążeni w trudach i troskach tego świata pragną dostrzegać w osobach konsekrowanych ludzi, którzy „oczyma wiary widzą Boga – ludzi poddających się ulegle działaniu Ducha Świętego” (VC 109).

Dążenie do świętości Jan Paweł II uznaje za „syntezę programu każdego życia konsekrowanego” (VC 93). Wybranie przez Boga i konsekracja wymagają jednak rozwijania tego daru. Według papieża tym, co decyduje o wzroście świętości w życiu konsekrowanym, jest przede wszystkim wierność charyzmatowi założycielskiemu oraz ukształtowanemu przez ten charyzmat duchowemu dziedzictwu danego instytutu (por. VC 36)¹⁶.

Wśród dokumentów posoborowych posynodalną adhortację *Christifideles laici* Jana Pawła II można uznać za *magna charta* godności i świętości ludzi świeckich. Na wstępie tego dokumentu papież zauważa, że „Duch Święty nieprzerwanie

¹⁵ Por. P. Libera, *Refleksja nad przesłaniem posynodalnej adhortacji apostolskiej „Pastores gregis” Ojca świętego Jana Pawła II*, „Ateneum Kapłańskie” 142(2004), s. 217-218.

¹⁶ Por. T. Paszkowska, *Charyzmatyczność życia konsekrowanego*, w: *Vita consecrata. Adhortacja. Tekst i komentarze*, red. A. J. Nowak, Lublin 1998, s. 332-339.

odnawiał młodość Kościoła, budząc w wielu świeckich nowe energie świętości i uczestnictwa” (ChL 2). Świeckość więc nasz autor widzi jako rzeczywistość teologiczną, dzięki której można i trzeba osiągać świętość (por. ChL 15). Powołanie ludzi świeckich do świętości oznacza zatem wezwanie do tego, by żyli oni wedle Ducha, pozostając jednocześnie włączeni w rzeczywistość doczesną i uczestnicząc w działalności ziemskiej. Mają oni dążyć do świętości w normalnych warunkach życia zawodowego i społecznego. „Dlatego w odpowiedzi na swe powołanie winni traktować codzienne zajęcia jako okazję do tego, by zbliżyć się do Boga, spełniać Jego wolę i służyć innym ludziom, prowadząc ich do komunii z Bogiem w Chrystusie” (ChL 17)¹⁷.

Przy różnych okazjach Jan Paweł II przypomina, że małżeństwo posiada swoją sakramentalną godność i świętość. Jest ono „drogą chrześcijańskiej świętości” (EiAf 83; EiAm 46). A zatem powszechne powołanie do świętości ma być także realizowane w małżeństwie i rodzinie (por. FC 34. 56. 58. 66; GtS 19)¹⁸. Wynika to z woli Chrystusa, który „chciał zabezpieczyć świętość małżeństwa i rodziny, chciał zabezpieczyć pełną prawdę o osobie ludzkiej i jej godności” (GtS 20). Historia chrześcijaństwa potwierdza słusność tej drogi, gdyż wielu ojców i matek, a także dzieci właśnie przez rodzinę odnalazło „drogę swego ludzkiego i chrześcijańskiego powołania [...] do świętości” (GtS 23).

d) Przejawy i wzory świętości

Według Jana Pawła II świętość członków Kościoła wyraża się na wiele sposobów. Jednak najbardziej czytelnym jego przejawem jest męczeństwo. Od początku kult męczenników miał wyraźny charakter chrystocentryczny, gdyż „głosząc i wielbiąc świętość swoich synów i córek, Kościół oddawał najwyższą cześć Bogu samemu. Czcił w męczennikach Chrystusa, który obdarzył ich łaską męczeństwa i świętości” (TMA 37). Papież uznaje męczeństwo za „wspaniały znak świętości Kościoła” o doniosłym znaczeniu dla przepowiadania i posługi misyjnej (por. VS 93). Tego rodzaju głoszenie Dobrej Nowiny słowem i potwierdzone czynem, aż po gotowość oddania życia, „budzi w ludzkich sercach pragnienie świętości, upodobnienia się do Chrystusa” (EiAf 87).

Ta teza współbrzmi z wykładem papieża na temat duchowości misyjnej, którą zawarł w encyklice *Redemptoris missio*, gdzie stwierdza, iż „powołanie misyjne ze swej natury wypływa z powołania do świętości. Każdy misjonarz jest autentyczny jedynie wówczas, gdy wchodzi na drogę świętości. Świętość jest podstawową przesłanką i niezbędnym warunkiem do tego, aby Kościół mógł realizować swoją zbawczą misję” (RMs 90). Oznacza to, że autentyczna świętość przejawia

¹⁷ Por. W. Zyzak, *Co mam zrobić, aby osiągnąć życie wieczne? Duchowość chrześcijańska na świeckiej drodze życia*, Kraków 2008.

¹⁸ Por. J. Martins, *La santidad de la familia a la luz del número 47 de la carta apostólica „Novo millennio ineunte”*, w: *Dar razón de la esperanza*, red. T. Trigo, Pamplona 2004, s. 717-728.

się w gorliwości misyjnej. W myśl nauki papieskiej można postawić znak równości między „zapalem misyjnym” i „zapalem świętości” (por. RMs 91-92).

Nie można także lekceważyć wszelkich przejawów pobożności ludowej, którą Jan Paweł II nazywa „świętością ludu”. W jej praktykowaniu, jak również w katechezie, ogromne znaczenie odgrywa ukazywanie świętych jako przykładów realizacji chrześcijańskiego powołania (por. EiAm 15)¹⁹.

Wśród wzorów świętości wyróżnia się Maryja, która doskonale odzwierciedla świętość Chrystusa. Tej kwestii papież poświęcił wiele miejsca w encyklice *Redemptoris Mater*, w której za Vaticanum II podkreśla, że „Bogarodzica jest już eschatologicznym wypełnieniem Kościoła”, dlatego chrześcijanie, wpatrując się w ten Wzór, mają wzrastać w świętości (RM 6). W Niej jaśnieje „promień tajemnicy Boga, chwała niewypowiedzianej Jego świętości” (RM 36). Maryja, nazywana „nową Ewą” i „Matką żyjących”, głosi niezmaconą prawdę „o Bogu świętym i wszechmocnym” (RM 37). Z kolei Kościół, jako duchowa matka wobec swoich członków uczy się bycia macierzyńskim, „rozważając Jej tajemniczą świętość i naśladując Jej miłość oraz spełniając wiernie wolę Ojca” (RM 43. 47).

Maryja z Nazaretu jest „pierwowzorem” Kościoła, gdyż przewodzi wszystkim na drodze wiary i świętości. Ponadto „w Jej osobie Kościół już osiąga tę doskonałość, dzięki której istnieje nieskalany i bez zmayı” (MD 27)²⁰. Wzór świętości Maryi ma szczególne znaczenie dla kapłanów, dla których jest Ona Matką (por. LK 1994, 8). A zatem „potrzeba wspólnot, które kontemplując i naśladując Najświętszą Maryję Pannę, obraz i wzór Kościoła w wierze i w świętości, strzegłyby sensu życia liturgicznego i życia wewnętrznego” (EiE 27).

Pisząc o duchowości maryjnej św. Ludwika Marii Grignion de Montfort, nasz autor zauważa, że „podobnie jak Maryja i wraz z Nią, święci są w Kościele i dla Kościoła, aby zajaśniała jego świętość” (MMf 8). Wśród nich pierwszym po Maryi jest Jej Oblubieniec – św. Józef, który dla wierzących jest przykładem jak „postępować przed Bogiem drogami świętości i sprawiedliwości” (RC 31). W adhortacji *Redemptoris Custos* papież wskazuje na wzorcą świętość Józefa z Nazaretu, podkreślając przy tym, że „małżeństwo Józefa i Maryi stanowi szczyt, z którego świętość rozlewa się na całą ziemię” (RC 7).

Jeśli chodzi o inne wzory świętości, to lista postaci przywoływanych przez Jana Pawła II jest bardzo długa. Należałoby w pierwszym rzędzie wymienić wszystkich tych, których on kanonizował i beatyfikował w czasie swego pontyfikatu.

¹⁹ Por. B. Połec, *Święci jako wzory osobowe w procesie katechizacji według wskazań Jana Pawła II*, w: *Zobowiązani do wiary po dwudziestu latach na drodze wyznaczonej przez Jana Pawła II (Tarnów, 9-10 VI 2987)*, red. J. Stala, J. Królikowski, Tarnów 2008, s. 101-110; G. Stroczyński, *Znaki świętości w nauczaniu Jana Pawła II w świetle wybranych przykładów*, „Lignum Vitae” 19 (2018), s. 65-78.

²⁰ Por. R. Kuczer, *Maryja wzorem wiary, nadziei i miłości w nauczaniu Jana Pawła II*, „Salvatoris Mater” 7(2005), nr 3-4, s. 85-173.

Na odnotowanie zasługuje też to, że papież, korzystając z różnych okazji, najczęściej z rocznic tzw. narodzin dla nieba, niektórym wybitnym i powszechnie znanym świętym poświęcał odpowiednie *motu proprio* czy list apostolski, a w przypadku świętych Cyryla i Metodego encyklikę pt. *Slavorum Apostoli*. W ten sposób uhonorował co najmniej kilkunastu największych świętych²¹.

e) *Pedagogia świętości*

W liście apostolskim *Novo millennio ineunte* Jan Paweł II, wskazując na świętość jako fundament programu duszpasterskiego Kościoła w trzecim tysiącleciu, mówi jednocześnie o potrzebie odpowiedniej „pedagogii świętości”. To określenie często powraca w jego nauczaniu. Ponieważ istnieją różne indywidualne drogi do świętości, wobec tego należy stosować odpowiednią pedagogikę świętości, dopasowaną do rytmu poszczególnych osób (por. NMI 31).

W swoich wypowiedziach na temat świętości, rozrzuconych niemal we wszystkich dokumentach i wypowiedziach papieża, nie on daje zwartego wykładu na temat pedagogii świętości. Niemniej jednak na odnotowanie zasługują niektóre spośród jego uwag na ten temat. Otóż ważną rolę w dziedzinie świętości odgrywa nawrócenie. Stanowi ono bowiem punkt wyjścia i *conditio sine qua non* realizowania powszechnego powołania do świętości, ta zaś jest celem każdego autentycznego nawrócenia (por. EiAm 26. 30), gdyż przez żal i nawrócenie człowiek zbliża się do świętości Boga i odnajduje własną wewnętrzną prawdę (por. RP 31). W innym miejscu papież zaznacza, że świętość jest „owocem nawrócenia dokonującego się pod wpływem Ewangelii” (EiE 14).

Niezbędnym warunkiem zdobywania świętości, nierozzerwalnie związanym z nawróceniem, jest modlitwa, jako „poniekąd pierwszy i ostatni warunek nawrócenia, postępu i świętości” (LK 1979, 10). Jest ona „podłożem” wspomnianej pedagogii świętości (NMI 32), przypomina bowiem o „pierwszeństwie życia wewnętrznego i świętości” (NMI 38), które aktualizuje się „przez ciągłe powraca-

²¹ W porządku chronologicznym są to: św. Stanisław ze Szczepanowa – list *Rutilans agmen* do Kościoła w Polsce z okazji 900-lecia jego męczeństwa (8 maja 1979 roku); św. Bazyli Wielki – list *Patres Ecclesiae* na 1600-lecie jego śmierci (2 stycznia 1980 roku); św. Katarzyna ze Sieny – list *Amantissima Providentia* z okazji 600. rocznicy jej śmierci (29 kwietnia 1980 roku); św. Benedykt – list *Sanctorum altrix* z okazji 1500. rocznicy urodzin św. Benedykta (11 lipca 1980 roku); św. Augustyn – list *Augustinum hipponensem* z okazji 1600. rocznicy nawrócenia (28 sierpnia 1986 roku); św. Alfons Liguori – list *Spiritus Domini* z okazji 200. rocznicy jego śmierci (1 sierpnia 1987 roku); św. Jan od Krzyża – list *Maestro en la fè* z okazji 400. rocznicy śmierci (14 grudnia 1990 roku); św. Ambroży – list *Operosam diem* z okazji 1600. rocznicy śmierci (1 grudnia 1996 roku); św. Piotr Kanizy – list do biskupów niemieckich z okazji czterechsetlecia jego śmierci (19 września 1997 roku); św. Teresa od Dzieciątka Jezus – list apostolski *Divini amoris scientia* z okazji ogłoszenia jej Doktorem Kościoła powszechnego (19 października 1997 roku), i wiele innych. – Por. S. Karczewski, *Jan Paweł II. Encyklopedia Pontyfikatu 1978-2005*, s. 553-554.

nie do słuchania słowa Bożego” (NMI 39; PG 15)²². Szczególnie polecaną przez Papieża modlitwą jest różaniec, gdyż przynosi on „owoce świętości” (RVM 1), a ponadto dobrze wpisuje się w „pedagogikę świętości” (RVM 5), wzmacniając jej pragnienie (RVM 26), które – jeśli zostanie przyjęte – „może być rozwijane jedynie w milczeniu i adoracji przed obliczem nieskończonej transcendencji Boga” (VC 38).

Ojciec święty zwraca uwagę, że droga świętości ze swej natury domaga się także podjęcia różnych środków ascetycznych, które zawsze obecne były w praktyce Kościoła, a które swą kulminację znajdują w sakramencie pokuty (por. EiAm 32). Są one „skuteczną pomocą w dążeniu do prawdziwej świętości” (VC 38). Wśród tego rodzaju środków, papież docenia pielgrzymki do grobów męczenników, „gdzie świętość wyraziła się w sposób szczególny i gdzie trwa pamięć o mężczyznach i kobietach, którzy w każdej epoce wzbogacali Kościół ofiarą własnego życia” (OL 25). W ogóle dążenie do świętości wymaga podjęcia duchowego zmagania, w czym skuteczną pomocą, zwłaszcza na etapie formacji, będzie korzystanie z kierownictwa duchowego (por. VC 95).

Jeśli zaś chodzi o ludzi świeckich, to cennym dla nich środkiem uswięcenia, powinna być ponadto praca i zaangażowanie w rzeczywistość doczesną oraz troska o dobro wspólne (por. LE 25).

W ogóle wszystkim powinna być zapewniona odpowiednia formacja, aby w życiu i aktywności byli oni ukierunkowani na Chrystusa i zgodnie z własnym charyzmatem dążyli do osobistej świętości (por. EiAs 44). Nikomu z ochrzczonych nie może zabraknąć entuzjazmu w kroczeniu drogą świętości, do czego papież zachęcał szczególnie ludzi młodych. Dążąc do świętości, mogą oni stać się „znakiem Boga w świecie” i „zaczynem ducha misyjnego” (EiAf 136). Właściwym środowiskiem, gdzie młodzi odkrywają dar świętości, są różnego rodzaju ruchy w Kościele (por. EiO 47), o ile stawiają na pierwszym miejscu powołanie każdego chrześcijanina do świętości (por. ChL 30)²³.

Zapowiadając obchody Jubileuszu Roku 2000, św. Jan Paweł II postulował, aby „rozbudzić w każdym wierzącym prawdziwą tęsknotę za świętością, mocne pragnienie nawrócenia i osobistej odnowy w klimacie coraz żarliwszej modlitwy i solidarności z bliźnimi, zwłaszcza z tymi najbardziej potrzebującymi” (TMA 42).

*

Papież św. Paweł VI w adhortacji *Evangelii nuntiandi* napisał, że „człowiek naszych czasów chętniej słucha świadków, aniżeli nauczycieli; a jeśli słucha nau-

²² Por. J. Kochel, *Dialog ze słowem Bożym. Błogosławiony Jan Paweł II promotorem odnowy: lectio divina*, w: *Człowiek dialogu*, red. Z. Glaeser, Opole, s. 219-234.

²³ Por. M. Chmielewski, *Kierownictwo duchowe we współczesnych zrzeczeniach katolickich*, „Życie duchowe” 2(1995), nr 1, s. 55-72.

czycieli, to dlatego, że są świadkami” (EN 41). To zdanie, szczególnie w aspekcie świętości, można odnieść do papieża z Polski. On nie tylko uczył, czym ona jest i jak do niej dążyć, ale pokazywał to swoim życiem, dając świadectwo umiłowania Boga i człowieka. Zanim Kościół zbadał świętość życia Jana Pawła II w ramach procesu beatyfikacyjnego, wszczętego w trybie nadzwyczajnym przez Benedykta XVI zaledwie pięć tygodni po śmierci, to już w dniu pogrzebu niezliczone tłumy zgromadzone na Placu Świętego Piotra skandowały: „Sancto subito” – natychmiast świętym.

Ten, który był niezmordowanym nauczycielem świętości, stał się również jej świadkiem. Kościół uroczystie potwierdził to aktem beatyfikacji, jakiej dokonał Benedykt XVI dnia 1 maja 2011 roku w niedzielę Bożego Miłosierdzia, oraz aktem kanonizacji. Jana Pawła II świętym ogłosił Franciszek również w niedzielę Bożego Miłosierdzia dnia 27 kwietnia 2014 roku.

Mając na względzie rozległość, doniosłość i oryginalność doktryny św. Jana Pawła II oraz jego niekwestionowane zasługi dla zachowania pokoju i chrześcijańskiego ładu w Europie, należałoby teraz oczekiwać, że zostanie on niebawem ogłoszony Doktorem Kościoła i Patronem Europy.

JOHN PAUL II – THE POPE OF HOLINESS

Among his many titles, John Paul II fully deserves to be called the “Pope of Holiness” due to the record number of beatifications and canonizations he carried out, as well as his original teaching on holiness. He sought to implement the conciliar teaching on the universal call of Christians to holiness.

In the Pope’s theology of holiness, particular emphasis is placed on the Holy Trinity as the source of all holiness. He also reflects on the manifestations, models, and means that lead to holiness, thereby outlining a distinct “pedagogy of holiness.”

John Paul II’s doctrine of holiness is closely intertwined with his way of life – a connection affirmed by the Church through his beatification (May 1, 2011) and canonization (April 27, 2014). Considering his doctrine, his life, and his dedication to safeguarding the Christian identity of Europe, it is reasonable to expect that he may soon be proclaimed a Doctor of the Church and a Patron of Europe.

Keywords: John Paul II, holiness, saints, beatification, canonization.